

RACHUNKOWOŚĆ

DYDAKTYKA I CERTYFIKACJA ZAWODU KSIĘGOWEGO

POD RED. DANUTY DZIAWGO, TORUŃ 2012

Grzegorz Bucior*

Rachunkowość w akademickim kształceniu prawników

Wprowadzenie

Przeprowadzona w 2011 roku reforma szkolnictwa wyższego wprowadziła zasadę autonomii uczelni w zakresie tworzenia kierunków studiów i programów nauczania na tych kierunkach. Ta rewolucyjna zmiana była odpowiedzią na postulaty środowisk naukowych i akademickich (przykładowo: Żylicz, 2009, s. 3; Thieme, 2009, s. 15). Stosowane dotychczas standardy kształcenia wzbudzały wiele kontrowersji i protestów. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia¹ dość ściśle określało liczbę godzin konieczną dla każdej z grup przedmiotowych. Choć prawo o szkolnictwie wyższym przewidywało stałe doskonalenie standardów kształcenia, to kierunek tych zmian nie był jasno określony. Wprawdzie ostatnia wersja standardów była znacznie mniej rygorystyczna w ustalaniu przedmiotów i treści kształcenia, ale swoboda w kształtowaniu programu była wciąż znacznie ograniczona (zob.

* Dr Grzegorz Bucior, Uniwersytet Gdański, Katedra Rachunkowości, adiunkt, grzegorz@bucior.pl.

¹ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki z dnia 12 lipca 2007 r. (DzU Nr 164, poz. 1166 z późn. zm.).

Schrade, 2010, s. 51). Stwarzało to problemy we właściwym kreowaniu sylwetki absolwenta.

Problemy te w szczególny sposób widać na kierunkach z obszaru nauk społecznych. Zjawiska i procesy społeczne opisywane przez prawo, ekonomię czy socjologię mają wyjątkowo zmienny charakter. Dotyka to w coraz większym stopniu prawa, które staje się nauką interdyscyplinarną, dotyczącą wielu dziedzin życia, czerpiącą z wielu dyscyplin oraz wchodząca z nimi w rozmaite interakcje. Wyjątkowo silną zależność można zaobserwować pomiędzy prawem a dyscyplinami ekonomicznymi. Wyniki badań z pogranicza prawa i mikroekonomii wskazują na przenikanie się tych dziedzin. Wiele stanów prawnych podlega ocenie z punktu widzenia mikroekonomii, jak również znaczna część metod i instrumentów wykorzystywanych przez ekonomistów znajduje zastosowanie w analizie zjawisk prawnych, tworzeniu prawa oraz jego stosowaniu i interpretacji (zob. Kabza, Przywora, 2010 s. 5).

Rachunkowość jest tą częścią mikroekonomii, która szczególnie mocno wiąże się z prawem. Cechą rachunkowości jest formalizm funkcjonowania tego systemu polegający na tym, że działa on w ramach prawa bilansowego (zob. Jarugowa, 2002, s. 51). Prawo bilansowe to szczególny dział prawa handlowego, u podstaw którego leży kodeks spółek handlowych i kodeks cywilny. Główną część prawa bilansowego w Polsce stanowi ustawa o rachunkowości z 29 września 1994 r.², którą uzupełniają wydane na jej podstawie rozporządzenia Ministra Finansów oraz mające pomocniczy charakter Krajowe Standardy Rachunkowości (zob. Andrzejewski, Grabiński, 2006 s. 2). Za część prawa bilansowego należy również uznać przepisy międzynarodowe, takie jak: Międzynarodowe Standardy Rachunkowości, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej oraz związane z nimi interpretacje ogłoszone w formie rozporządzeń Komisji Europejskiej. Dodatkowo, na rachunkowość mają wpływ pozostałe przepisy prawa gospodarczego i finansowego. Zatem zakres uregulowań prawnych wpływających na rachunkowość podmiotów jest szeroki. Jest to powód, dla którego trudno sobie obecnie wyobrazić pracę osób zajmujących się

² DzU z 2002 r. Nr 76, poz. 964 ze zm.

rachunkowością w przedsiębiorstwach bez kooperacji z prawnikami. Również prawnicy są zmuszeni do korzystania z fachowej pomocy księgowych. Dotyczy to nie tylko radców prawnych, adwokatów i notariuszy prowadzących sprawy gospodarcze przedsiębiorstw – także prokuratorzy, sędziowie i komornicy w swej praktyce zawodowej muszą wykazywać się znajomością problematyki rachunkowości przedsiębiorstw.

Celem artykułu jest określenie zasadności włączenia rachunkowości do procesu dydaktycznego realizowanego na kierunku prawo w polskich uczelniach oraz wykazanie konieczności zmian w tym zakresie.

1. Proces dydaktyczny na kierunku „Prawo”

Studia prawnicze są pierwszym etapem wprowadzenia w rolę zawodową i wytworzenia bazy wiedzy zawodowej prawników oraz jednym z aspektów socjalizacji normatywno-aksjologicznej. W dalszych etapach następuje różnicowanie się ról prawników przez odbywanie aplikacji, a następnie nabywanie doświadczeń profesjonalnych w kontaktach z własną grupą zawodową oraz przedstawicielami innych zawodów (Łojko, 1999, s. 27–28).

Prawo jako przedmiot nauczania ma złożoną strukturę, wyrażającą się w dwojakim rozumieniu prawa. Przez pojęcie „prawo” rozumie się bowiem zarówno system obowiązujących w danym czasie i przestrzeni norm pochodzących od państwa i przez nie sankcjonowanych, jak też zjawisko społeczne wykreowane przez życie społeczne ludzi w dziedzinie idei, wartości i zachowań; tworzących ład prawny. W programach nauczania i procesie dydaktycznym ranga dyscyplin, które zajmują się tym dwojakim rozumieniem prawa, nie jest zrównoważona. Jest to zrozumiałe ze względu na praktyczny charakter nauk prawnych w dziedzinie organizacji życia społeczeństw, a także i w konsekwencji ukształtowanego przez pozytywizm prawniczego kanonu myślenia (zob. Turska, 2002, s. 7–8).

Akademickie środowiska przyznają, że programy nauczania na wydziałach prawnych polskich uczelni eksponują doktrynalne podejście do prawa, co prowadzi do marginalizacji zagadnień pozostałych, szczególnie jeśli nie mają one utrwalonych tradycji dydaktycznych (Turska, 2002, s. 8).

W efekcie problematyka dotycząca procesów gospodarczych znajduje słaby wyraz w edukacji prawniczej, a ekonomia czy jej dziedziny odgrywają na polskich wydziałach prawa rolę co najwyżej poboczną. Przykładowo, na wiodącym polskim uniwersytecie, tj. Uniwersytecie Warszawskim³, program studiów zakłada wykłady z następujących przedmiotów⁴:

- obowiązkowych: prawoznawstwo, logika prawnicza, historia państwa i prawa polskiego, powszechna historia państwa i prawa, prawo rzymskie, prawo konstytucyjne, prawo karne, prawo administracyjne, prawo cywilne, prawo międzynarodowe publiczne, prawo Unii Europejskiej, filozofia prawa, procedura postępowania administracyjnego, procedura postępowania cywilnego, procedura postępowania karnego, techniki informacyjne dla prawników, bezpieczeństwo i higiena pracy, podstawy ochrony własności intelektualnej, socjologia, etyka prawnicza, psychologia społeczna, dzieje filozofii,
- kierunkowych: historia doktryn polityczno-prawnych, prawo pracy, prawo ubezpieczeń społecznych, prawo finansowe, prawo publiczne gospodarcze, prawo handlowe,
- fakultatywnych: socjologia prawa, nauka o administracji publicznej, prawo wyznaniowe, prawo rolne i system ochrony żywności, prawo prywatne międzynarodowe, etyka prawnicza, ubezpieczenia gospodarcze, kryminalistyka, kryminologia, prawo ochrony środowiska, prawo wyznaniowe, ochrona konkurencji, łacińska terminologia prawnicza.

Z kolei Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego od lat uzyskujący najwyższy wskaźnik absolwentów zdających z powodzeniem egzaminy na aplikacje prawnicze⁵ prowadzi następujące wykłady⁶:

³ Uniwersytet Warszawski uzyskał pierwsze miejsce w rankingu uniwersytetów opublikowanym w dodatku do dziennika „Rzeczpospolita” z dnia 19-05-2011.

⁴ Dane dostępne na stronie Uniwersytetu Warszawskiego <https://irk.uw.edu.pl/katalog.php?op=info&id=DM-PR&kategoria=>, dostęp: 22-02-2012.

⁵ Według rankingu zdawalności absolwentów na aplikacje opublikowanego w „Rzeczpospolitej” w dniu 23-02-2012, s. C2.

⁶ Dane dostępne na stronie Uniwersytetu http://www.law.uj.edu.pl/files/file/prawo/stacjonarne/oferta_programowa/oferta_programowa.doc, dostęp: 22-02-2012.

- obowiązkowe: prawo konstytucyjne, prawo cywilne, postępowanie administracyjne i sądowno-administracyjne, prawo administracyjne, prawo karne, proces karny, postępowanie cywilne i sądowe, logika dla prawników, wstęp do prawoznawstwa, historia państwa i prawa polskiego, powszechna historia prawa, prawo rzymskie,
- podstawowe: historia doktryn politycznych i prawnych, historia nowożytnej administracji, prawo kościelne i wyznaniowe, współczesne ustroje państwowe, prawo prywatne międzynarodowe, prawo międzynarodowe publiczne, prawo rolne, prawo ustrojowe Unii Europejskiej, prawo ochrony środowiska w Polsce i w Unii Europejskiej, prawo samorządu terytorialnego w Polsce, prawo gospodarcze i handlowe, publiczne prawo gospodarcze, polityka gospodarcza, prawo finansowe, kryminalistyka, kryminologia, prawo karne wykonawcze, prawo pracy i ubezpieczeń społecznych, wprowadzenie do nauki socjologii prawa.

Zestaw przedmiotów obowiązkowych i podstawowych uzupełniany jest na każdej uczelni wieloma dodatkowymi wykładami do wyboru. Jednak reprezentacja dyscyplin ekonomicznych wśród nich jest niewielka ograniczająca się zwykle do ekonomii.

Struktura przedmiotów nauczanych na prezentowanych uniwersytetach pokrywa się w znacznej mierze ze standardem opracowanym przez prawnicze środowisko akademickie, który został potwierdzony uchwałą Konferencji Dziekanów w Lublinie we wrześniu 2003 roku. Do przedmiotów kształcenia ogólnego zaliczono w uchwale: podstawy ekonomii dla prawników, podstawy socjologii, logikę prawniczą i etykę; do przedmiotów podstawowych: wstęp do prawoznawstwa, prawo konstytucyjne, prawo administracyjne, prawo karne, prawo cywilne, postępowanie administracyjne i sądowno-administracyjne, postępowanie karne i postępowanie cywilne; do przedmiotów kierunkowych: powszechną historię prawa i państwa, historię prawa i ustroju w Polsce, prawo rzymskie, doktryny polityczno-prawne, teorię prawa, prawo handlowe, prawo pracy i ubezpieczeń społecznych, prawo finansowe, prawo międzynarodowe publiczne i prywatne, prawo Unii Europejskiej oraz prawo gospodarcze publiczne (Korybski, 2004, s. 6).

Analizując programy nauczania na kierunku „Prawo”, należy stwierdzić, że najbardziej reprezentowane są w nich nauki historyczno-prawne oraz dogmatyczne, takie jak: prawo karne, cywilne i procedury (Dziurnikowska-Stefańska, Winczorek, 2002, s. 108). Brakuje natomiast nauk społecznych, w tym ekonomicznych. Ich udział w programie studiów różni się znacznie na poszczególnych wydziałach i jest dość niewielki. Można zauważyć, że na tych wydziałach, na których wdrożono system studiów pozwalający studentom na swobodne wybieranie przedmiotów na wyższych latach, przedmioty z zakresu ekonomii są rzadko obowiązkowe. Tam, gdzie wybór toku studiów jest bardziej ograniczony, nauki humanistyczne, społeczne i ekonomiczne mają często status przedmiotów nieobowiązkowych, do wyboru. Często przedmioty te współzawodniczą o zainteresowanie studentów z naukami dogmatycznymi, co jest sytuacją o tyle szczególną, że treści przekazywane w ramach obydwu tych dyscyplin są raczej komplementarne, a nie konkurencyjne (zob. Dziurnikowska-Stefańska, Winczorek, 2002, s. 109).

Drugim etapem edukacji prawniczej w Polsce jest zazwyczaj aplikacja związana z wymiarem sprawiedliwości: sądowa, referendarska, prokuratorska, adwokacka, radcowska, notarialna, kuratorska, komornicza (Rojewski, 2005, s. 13 i dalsze). Absolwent prawa może również kontynuować naukę na aplikacjach uprawniających do wykonywania zawodu poza systemem wymiaru sprawiedliwości, takich jak: aplikacja dyplomatyczna, sejmowa, rzecznikowska, ekspercka, legislacyjna i kontrolerska (Rojewski, 2005, s. 81 i dalsze). Poza tym, absolwenci studiów prawniczych coraz częściej rozpoczynają karierę zawodową w innych, „nieaplikacyjnych” profesjach jak doradcy podatkowego lub na różnego rodzaju stanowiskach w administracji publicznej oraz w podmiotach prywatnych.

W obecnym modelu kształcenie uniwersyteckie i pouniwersyteckie uzupełnia się. O ile podczas studiów przekazywana jest wiedza teoretyczna, studenci poznają podstawowe zasady prawa i treść aktów normatywnych, o tyle w trakcie aplikacji nabywają kompetencje praktyczne, zwłaszcza kształcąc się pod okiem patronów lub odbywając praktyki. Przyznając słusność obecnemu modelowi, który opiera się na uzupełniającej roli aplikacji wobec szkoły wyższej, należy pamiętać, że aplikacja nie jest

obligatoryjna, a nadto nie dostają się na nią wszyscy absolwenci, którzy podchodzili do egzaminu konkursowego. Tym samym część osób decydujących się na pracę w zawodzie związanym z prawem zmuszona jest poprzestać wyłącznie na wiedzy zdobytej w czasie studiów (zob. Podkowiak, 2010, 14–15).

Biorąc pod uwagę, że w zakresie doboru i układu treści kształcenia wzrosła autonomia uczelni w konstruowaniu planów kształcenia oraz swoboda nauczycieli akademickich w realizacji programów nauczania, szczególnie ważne jest sformułowanie podstawowych wymagań programowych, które łączą materiał z celami, niejako podporządkowując go celom kształcenia (Bereźnicki, 2009, s. 14–15). W przypadku nauczania przyszłych prawników podstawowym celem jest wykształcenie absolwentów przygotowanych do ciągłego pozyskiwania nowej wiedzy i kwalifikacji, posiadających nie tylko szczegółowe umiejętności zawodowe, ale i ogólne, których podstawą jest wiedza o charakterze interdyscyplinarnym. Uniwersytecka edukacja nie może ograniczać się do uczenia tekstów prawnych, ważne są kwalifikacje metodologiczne, aksjologiczne, komunikacyjne (Dziurnikowska-Stefańska, Winczorek, 2002, s. 116). Tylko takie bowiem kształcenie zapewnia we współczesnym świecie odpowiedni stopień zdolności adaptacyjnych. Absolwent kończący studia uniwersyteckie musi liczyć się z tym, że nie będzie wykonywał dokładnie tego zawodu, o którym myślał, rozpoczynając naukę.

Zmiany wprowadzone nowelizacją ustawy o szkolnictwie wyższym w 2011 roku⁷ powodują, że programy opracowane na uczelniach mogą się znacznie różnić, lecz ich realizacja musi prowadzić do osiągnięcia podobnych celów, określonych przez definicję efektów kształcenia. Ta sytuacja stwarza szerokie możliwości wdrażania nowatorskich koncepcji dydaktyczno-naukowych, a jednocześnie stanowi gwarancję uzyskania pożądaných efektów w postaci odpowiednich kwalifikacji i kompetencji absolwenta

⁷ Zmiany zostały wprowadzone ustawą o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw z dnia 18 marca 2011 r. (DzU Nr 84, poz. 455).

(Stadniczenko, 2010, s. 291). Zarówno autorzy reformy, jak i uczestnicy życia akademickiego oczekują, że uczelnie nie dokonają prostego tłumaczenia języka określającego treści kształcenia na nowy język efektów, tylko istotnie znowelizują programy, tak aby lepiej odzwierciedlały zmiany zachodzące w świecie, w tym w gospodarce (Woźnicki, 2011, s. C-4).

2. Zakres rachunkowości na kierunku „Prawo”

Rola prawników w obecnym, coraz bardziej złożonym życiu gospodarczym stale wzrasta. Wiedza i umiejętności prawników stają się coraz częściej uzupełnieniem wiedzy przedstawicieli innych zawodów, a nawet warunkiem *sine qua non* właściwego pełnienia przez nich ról zawodowych (Łojko, 2005, s. 28).

W bardzo wielu przypadkach osiągnięcie odpowiedniego stopnia rozumienia prawa w sposób, który umożliwia właściwe wykonywanie zawodu prawnika, nie jest możliwe bez odpowiedniej wiedzy ekonomicznej, a w ramach niej wiedzy o funkcjonowaniu rachunkowości w przedsiębiorstwach. Dotyczy to przykładowo: radców prawnych i adwokatów, notariuszy, sędziów, prokuratorów, komorników skarbowych i sądowych. Profesje te na co dzień spotykają się z funkcjonowaniem rachunkowości podmiotów bądź z efektami jej działania w postaci wytworzonych przez nią sprawozdań, zestawień czy raportów.

Jednocześnie należy wskazać na coraz częstsze przenikanie się prawa i rachunkowości w sposobie rozumienia zjawisk gospodarczych, ich analizy oraz oceny. Przykładem może być leasing, który dostąpił zaszczytu prawnej, kodeksowej umowy nazwanej, a który jest wszak genetycznie *par excellence* konstrukcją podatkową, ściślej zaś – nakierowaną na wymknięcie się spod podatku. Podobnie jest z problematyką opcji, derywatów, transakcji terminowych i wiele innych (Safjan, 2004, s. 30–31). Ta nowa, wielce skomplikowana rzeczywistość współczesnego obrotu prawnego wymaga obecności rachunkowości w edukacji prawniczej, ponieważ absolwent prawa musi posiadać umiejętność „rachunkowego” spojrzenia na procesy gospodarcze.

Konstruując strukturę programu przedmiotu rachunkowość dla potrzeb nauczania na kierunku prawo, należy wyjść od celów dydaktycznych uzyskiwanych dzięki realizacji tego przedmiotu. Wydaje się, że podstawowym celem winno być zapoznanie studenta prawa z rachunkowością przedsiębiorstwa w ujęciu odnoszącym się przede wszystkim do praktyki wywodzącej się z jej dorobku teoretycznego. Właściwym podejściem będzie przedstawienie wieloaspektowego ujęcia rachunkowości, przy czym należy w różny sposób akcentować wagę danego aspektu. Rachunkowość może być postrzegana jako (Turyna, 2008, s. 5):

- dyscyplina naukowa,
- język działalności gospodarczej,
- zbiór unormowań prawnych i standardów,
- system pomiaru i ewidencji zdarzeń gospodarczych,
- system informacji gospodarczej,
- system rejestrowania zdarzeń gospodarczych.

Powyższe ujęcia w różny sposób znajdują się w kręgu zainteresowań zawodowych prawników. Wykładając problematykę rachunkowości, należałoby szczególną uwagę skupić na praktycznym podejściu do rachunkowości, traktując ją przede wszystkim jako język businessu oraz specyficzny system zbierania, przetwarzania i prezentacji danych gospodarczych. Mniejszy natomiast nacisk powinien być położony na przedstawienie problematyki formalnoprawnej – ta bowiem jest przedstawiana studentom w ramach przedmiotu prawo handlowe, prawo gospodarcze oraz prawo finansowe. Należałoby ewentualnie przejrzeć treści tych wykładów, aby upewnić się, że w ich ramach prawo bilansowe jest we właściwy sposób prezentowane.

Wskazać należy też na hierarchię funkcji rachunkowości będących determinantami treści przekazywanych słuchaczom podczas kursu akademickiego. Teoretycy rachunkowości zwykle wyodrębniają następujące funkcje: informacyjna, kontrolna, sprawozdawcza, statystyczna, analityczna i dowodowa (Messner, 1999, s. 118). Niewątpliwie to funkcja dowodowa z racji zainteresowań przyszłych prokuratorów, sędziów czy adwokatów jest tą, która powinna być szczególnie eksponowana. Jednak w równej mierze należy nawiązywać do pozostałych funkcji, gdyż:

- są one ze sobą ściśle powiązane,
- jedynie całościowe poznanie funkcjonalnej sfery rachunkowości pozwoli w odpowiedni sposób ją rozumieć i stosować tę wiedzę w praktyce zawodowej.

Biorąc pod uwagę powyższe, ważne jest, aby absolwent kierunku prawa i później praktykujący prawnik znał między innymi:

- „rachunkowe” rozumienie podstawowych kategorii ekonomicznych i prawnych, takich jak: aktywa, zobowiązania, koszt, przychód itp.,
- zasady sporządzania sprawozdań finansowych,
- organizację rachunkowości w przedsiębiorstwie,
- techniki, metody i procedury stosowane przez rachunkowość.

Istotne jest również przekazanie wiedzy o sposobie analizy treści zawartej w sprawozdaniach finansowych, zarówno z punktu widzenia interesariusza wewnętrznego, jak i zewnętrznego.

Wskazane powyżej zagadnienia nie wyczerpują treści, które powinny być przekazywane studentom prawa w ramach przedmiotu rachunkowość. Dokładne określenie zakresu przedmiotowego wykładu wymaga współdziałania środowisk akademickich z dziedziny prawa oraz rachunkowości. Tylko w efekcie takiej dyskusji będzie możliwe stworzenie struktury przedmiotowej odpowiadającej potrzebom absolwentów prawa, poszerzającą ich horyzonty pojęciowe z korzyścią dla nich samych, jak i podmiotów z nimi zawodowo współpracujących.

Podsumowanie

Miejsce nauk ekonomicznych, w tym rachunkowości, w wykształceniu prawniczym jest związane z dwoma fundamentalnymi kwestiami: jakiego prawnika należy kształcić i jak tego dokonać. Gdy idzie o pierwszą kwestię, to można założyć, że należy kształcić prawnika, który będzie jak najszybciej i jak najlepiej przygotowany do obsługi obrotu prawnego, a zatem nabędzie wiedzę i posiędzie niezbędne w tym praktyczne sprawności (Rau, 2002, s. 51). Druga kwestia wymaga modyfikacji metod i standardów kształcenia, przy czym taka zmiana jest możliwa jedynie w efekcie dyskusji prowadzonej w środowisku akademickim.

Dyskusja nad modelem edukacji uniwersyteckiej i przygotowania zawodowego prawników trwa w Polsce od dawna. Za jeden z najważniejszych problemów uznaje się praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu prawnika, nierzadko wskazując przy tym, że między wykształceniem uniwersyteckim a wykonywanym później zawodem prawnika istnieje wręcz zasadnicza i głęboka sprzeczność. Nie można przy tym zapominać, że tak naprawdę jedynie niewielka część absolwentów będzie wykonywała zawody czysto prawnicze, wiążące się z koniecznością zdobycia uprawnień zawodowych podczas aplikacji. Konstatacja tego faktu musi się przekładać na programy i plany studiów, które m.in. z tego powodu muszą mieć charakter uniwersalny, a nie czysto zawodowy (Warylewski, 2006, s. 34 i 36). Jednym ze sposobów zmiany tego stanu rzeczy może być odejście w modelu uniwersyteckim od wąskospecjalistycznego kształcenia zawodowego na rzecz wykształcenia szerszego, bogatszego w różnorodne i interdyscyplinarne treści mające walor praktyczny. Kształcenie przyszłych prawników powinno być praktyczne w tym sensie, że musi nadać im różnego rodzaju kwalifikacji i kompetencji. W trakcie dyskusji w prawniczym środowisku akademickim często daje się słyszeć argument, że praktyczne nauczanie prawników ma być domeną aplikacji. Takie podejście nie wydaje się jednak właściwe (zob. Zoll, 2010, s. 25). Wymaga to jednak zupełnie innego spojrzenia na curriculum kierunku, rozszerzając jego zakres między innymi o przedmioty mające praktyczny charakter i nadające absolwentowi prawa dodatkowych, przydatnych umiejętności. Takim przedmiotem jest niewątpliwie rachunkowość. Zasadnym postulatem jest zatem włączenie tego przedmiotu do studiów prawniczych.

Literatura

- Andrzejewski M., Grabiński K. (2006), *Polskie prawo bilansowe – rozwój i perspektywy zmian*, „Rachunkowość” 6/2006.
- Bereźnicki F. (2009), *Zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej*, Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie, Szczecin.
- Dziurnikowska-Stefańska M., Winczorek J. (2002), *Miejsce nauk prawno-humanistycznych w kształceniu prawników w opinii środowiska* [w:] *Humanizacja*

- zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*, pod red. A. Turskiej, LIBER, Warszawa 2002.
- Jarugowa A. (2002), *Istota zmian w ustawie o rachunkowości i ich skutki ekonomiczne* [w:] *Komentarz do ustawy o rachunkowości*, pod red. A. Jarugowej, T. Martyniuk, ODDK, Gdańsk.
- Kabza J., Przywora B. (2010), *Ekonomia dla prawników*, WoltersKluwer, Warszawa.
- Korybski A. (2004), *O standaryzacji nauczania na studiach prawniczych*, „Państwo i Prawo”, nr 3.
- Łojko E. (1999), *Zawody prawnicze w demokratycznym państwie*, [w:] *Studenci prawa o swojej przyszłości zawodowej*, pod red. E. Łojko, Wydawnictwo Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Łojko E. (2005), *Role i zadania prawników w zmieniającym się społeczeństwie*, Wydawnictwo Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Messner Z. (1999), *Funkcje współczesnej rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 51, SKwP, Warszawa.
- Podkowik J. (2010), *O potrzebie zmiany modelu kształcenia prawników w Polsce*, „Edukacja Prawnicza”, nr 4 (115).
- Rau Z. (2002), *Nauki społeczne i humanistyczne w wykształceniu prawniczym z perspektywy dydaktyki doktryn polityczno-prawnych* [w:] *Humanizacja zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*, pod red. A. Turskiej, LIBER, Warszawa.
- Rojewski M. (2005), *Aplikacje prawnicze*, LexisNexis, Warszawa.
- Rojewski M. (2010), *Aplikacja jako droga do zawodów prawniczych*, „Edukacja Prawnicza”, nr 2 (113).
- Safjan M. (2004), *Rola prawnika we współczesnym świecie*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin.
- Schrade U. (2010), *Dydaktyka szkoły wyższej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Stadniczenko S. L. (2010), *Polskie szkolnictwo wyższe – wyzwania przyszłości ku europejskiemu obszarowi szkolnictwa wyższego*, [w:] *Wybrane problemy nauki i nauczania prawa*, pod red. E. Kozerskiej, P. Sadowskiego, A. Szymańskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Thieme J. K. (2009), *Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI wieku. Polska Europa USA*, Difin, Warszawa.

- Turska A. (2002), *Humanizacja zawodów prawniczych a nauczanie akademickie*, LIBER, Warszawa 2002.
- Turyńska J. (2008), *Rachunkowość finansowa*, C.H.Beck, Warszawa.
- Warylewski J. (2006), *Problemy modelu edukacji prawniczej w Polsce*, „Edukacja Prawnicza”, nr 6 (81).
- Woźnicki J. (2011), *Uczelnie powinny zmienić programy studiów*, „Rzeczpospolita” 10-10-2011.
- Zoll F. (2010), *Przyszłość kształcenia prawników*, „Państwo i Prawo”, nr 6.
- Żylicz M. (2009), *Reforma nauki i szkolnictwa wyższego*, [http://www.fnp.org.pl/files/Reforma Nauki i Szkolnictwa Wyższego Maciej Zylicz_z tabelami.pdf](http://www.fnp.org.pl/files/Reforma_Nauki_i_Skolnictwa_Wyzszego_Maciej_Zylicz_z_tabelami.pdf), dostęp: 23-02-2012.

Streszczenie

Rachunkowość jest tą częścią mikroekonomii, która szczególnie mocno wiąże się z prawem. Wiedza i umiejętności prawników stają się coraz częściej uzupełnieniem wiedzy profesjonalnej przedstawicieli innych zawodów. Również prawnicy są zmuszeni do korzystania z fachowej pomocy księgowych i dyrektorów finansowych oraz do wykazywania się znajomością problematyki rachunkowości. W tym kontekście, wydaje się zasadnym włączenie rachunkowości do programów nauczania na kierunku prawo.

Słowa kluczowe: edukacja prawnicza, studia prawnicze, nauczanie rachunkowości, rachunkowość w prawie.

Accounting in the academic education of lawyers

Summary

Accounting is the part of microeconomics, which is particularly strongly associated with the law. Knowledge and skills of lawyers are becoming increasingly complementary to the professional knowledge of other professions. Also, lawyers are forced to use professional help accountants and finance directors, and to demonstrate a knowledge of accounting issues. In this context, it seems reasonable to include the accounting of the curriculum the law studies.

Keywords: legal education, legal studies, teaching of the accounting, accounting in law education.